

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

İKİNCİ BÖLÜM

CANLI v. TÜRKİYE

(Başvuru Numarası 8211/10)

KARAR

STRAZBURG

12 Mayıs 2020

Bu karar kesindir ancak editöryel değişikliklere tabi tutulabilir.

Canlı v. Türkiye davasında,

Başkan,

Ivana Jelić,

Yargıçlar

Arnfinn Bårdsen,

Darian Pavli

ve *Bölüm Yazışleri Müdürü* Hasan Bakırcı'dan oluşan Komite sıfatıyla

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İkinci Bölüm),

24 Mart 2020 tarihinde yapılan kapalı müzakerelerin ardından,

Aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Bu dava, 28 Aralık 2009 tarihinde, bir Türk vatandaşı olan Mehmet Canlı ("başvurucu") tarafından, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi ("Sözleşme") Madde 34 uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan bir başvurudan (8211/10 No.lu) kaynaklanmaktadır.

2. Başvurucu, İstanbul'da mesleğini icra eden Avukat İ. Akmeşe tarafından temsil edilmektedir. Türkiye Hükümeti ("Hükümet") ise kendi temsilcileri tarafından temsil edilmektedir.

3. Başvurucu, özellikle, polise ifade verirken bir avukatın bulunmamasından ve buna müteakip, bu ifadelerin mahkeme tarafından kendisini mahkum etmek için kullanılmasından dolayı adil bir yargılamanın gerçekleşmediğini iddia etmektedir.

4. Başvuru 12 Ekim 2015 tarihinde Hükümet'e tebliğ edilmiş ve başvurunun geri kalan kısmı Mahkeme İç Tüzüğü Kural 54 § 3'e göre kabul edilemez ilan edilmiştir.

OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvurucu 1961 yılında doğmuştur ve İstanbul'da yaşamaktadır.

6. 5 Ağustos 2004 tarihinde D.T. tutuklanmış ve kendisiyle şüpheli sıfatıyla görüşme gerçekleştirilmiştir. D.T., diğer hususların yanı sıra, 5 veya 6 Temmuz 2004'te PKK tarafından eğitilerek ve PKK tarafından kendisine verilen talimatlar doğrultusunda terör eylemleri gerçekleştirmek üzere İstanbul'a gönderildiğini belirtmiştir. İstanbul'a gelişinden on ya da on beş gün sonra D.T., başvurucuyu kurye olarak kırsal bir bölgeye göndermiştir. Başvurucu, Temmuz 2004'te kırsal bölgeye gitmiş ve bu süre zarfında, cep telefonu ile D. T.'yle ve "Memiş" olarak kaydedilen cep telefonu numarası ile iletişim kurmuştur. Başvurucu, 14 Temmuz - 15 Ağustos 2004 tarihleri arasında bir askeri ya da polis tesisine veya turistik

bir bölgeye terör örgütü saldırısı emri içeren yazılı bir notu ve sekiz adet elektrikli fünüyeyi geri getirmiştir. Ayrıca, elektrikli fünüyeleri, Ş.K. olarak anılan bir başka kişi ile değiştirdiğini belirtmiştir.

7. 6 Ağustos 2004 tarihinde 08.40'ta başvuru, başka bir sanık olan D. T.'nin ifadelerinin ardından, yasadışı bir örgüt olan PKK üyeliği şüphesiyle Antalya'da tutuklanmıştır. Akabinde, 09.20'de başvuru, Antalya Adli Tıp Enstitüsü'nün bir doktoru tarafından muayene edilmiş ve başvurunun vücudunda kötü muamele belirtisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

8. Başvuru, aynı gün, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi tarafından sorgulanmak üzere götürülmüş ve 19.30'da İstanbul Adli Tıp Genel Merkezi'nde çalışan bir doktor tarafından muayene edilmiştir. Muayene sonucuna göre, başvurunun vücudunda kötü muamele belirtisi saptanmamıştır.

9. 7 Ağustos 2004 tarihinde, başvurunun polise verdiği ifadenin ilk sayfası başvurunun, diğer hususların yanı sıra, yasadışı bir örgüte kurye olarak yardım ve yataklık etme şüphesi olduğunun belirtilmesiyle doldurulmuş olarak matbu bir formda kopyası çıkarılmıştır. Aynı sayfada, diğer hususların yanı sıra, sorgulanan kişinin susma hakkının ve sorgulama süresince bir avukat bulundurma hakkı olduğunu belirten yazılı bir bildiri de bulunmaktadır. Başvurunun adli yardımı reddettiği formdan anlaşılmaktadır, zira tutanağın ilk sayfasında "avukat aranmadığını" belirten basılı bir ifade ve yanında "X" ile işaretlenmiş bir kutu bulunmaktadır. Ayrıca, tutanaklardan, başvurunun bir avukat istemediği ve susma hakkından feragat ettiği de belirtilmiştir. Başvuru, üç sayfalık ifade tutanağında, D.T'nin kendisinden köydeki belirlenmiş kişi olan Murat'tan, nesneleri almasını talep ettiğini söylemiştir. Üç PKK mensubunun da eşlik ettiği Murat, başvuruyla silahla tehdit etmiş ve bu tehdit sonucu, başvuru İstanbul'daki D. T.'ye 300 milyon Türk Lirası (YTL) taşımak zorunda olduğunu hissetmiştir. Başvuru Elazığ Otogarı'na vardığında, adı ve soyadı doğrulanmasıyla kendisine bilinmeyen bir kişi bir paket sigara vermiştir. Başvuru İstanbul'a geldiğinde, D. T. Başvurucuyu aramıştır. Başvuru, D. T.'yle bir otobüs durağında buluşmuş, burada D. T.'ye parayı ve sigara paketini vermiştir. Başvuru, sigara paketinin içerisinde ne bulunduğunu bilmediğini iddia etmiştir. Başvuru, ifadesinin sonlarına doğru, kendisini kurye olarak kırsal bölgeye gönderen D. T.'nin İstanbul'da kendisini telefonla taciz ettiğini Murat'a söylediğini de belirtmiştir.

10. 9 Ağustos 2004 tarihinde başvuru, 09.40'da İstanbul Adli Tıp Enstitüsü Beşiktaş Şubesi'nde bir sağlık muayenesinden daha geçmiştir. Başvurucuyu muayene eden doktor, başvurunun vücudunda yeni bir kötü muamele belirtisi olmadığını söylemiştir. Başvuru, doktora fiziksel şiddete maruz kalmadığını ancak psikolojik baskıya maruz bırakıldığını söylemiştir.

11. Başvuru 9 Ağustos 2004 tarihinde Cumhuriyet savcısına getirilmiştir ve avukat eşliğinde ifade vermiştir. Başvuru polise verdiği

ifadesini kısmen kabul etmektedir. D.T.'nin kendisini kırsala kurye olarak gönderdiği kısmını kabul etmemektedir. Başvurucunun Cumhuriyet savcısına verdiği ifadeler esasen polise verdiği ifadeleriyle aynıdır. Başvurucunun avukatı, başvurucunun sadece arkadaşının bir talebi üzerine hareket etmesi sebebiyle, suçun kast unsurunun eksik olduğunu belirtmiştir. Her halükarda, başvuru, silahlı kişilerin tehditleri altında hareket etmiştir.

12. Aynı gün başvuru, avukatının eşliğinde ifadelerini verdiği sulh hakiminin önüne getirilmiştir. Başvuru, esasen, savcıya daha önce verdiği ifadelerini tekrar etmiştir. Savcılığa ve polise verdiği ifadeleri kabul edip etmediği sorulduğunda, başvuru kabul ettiğini söylerken; D. T.'nin kendisini kurye olarak kırsala gönderdiğini, polise söylemediğini bir kez daha belirtmiştir. Duruşma sonunda, sulh hakimi başvurucunun tutuklu yargılanmasına karar vermiştir.

13. 1 Eylül 2004'te Cumhuriyet savcısı, 765 sayılı Ceza Kanunu'nun 169 ve 264 § 2. maddeleri uyarınca, başvurucuyu PKK'ya yardım ve yataklık etmekle ve bu örgüte patlayıcı madde sağlamakla suçlayan bir iddianame hazırlamıştır.

14. 2 Aralık 2004 tarihinde İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, başvurucunun, avukatının da bulunduğu ve delil verdiği ilk duruşması gerçekleşmiştir. Başvuru, daha önceki ifadelerinin içeriğini esasen tekrar etmiş ve hiçbir yasadışı örgüte bilerek ve isteyerek, yardım ve yataklık etmediğini belirtmiştir. Başvuru, kız kardeşinin, kendisini tehdit eden üç silahlı kişiye tanık olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucuya, savcıya ve sulh hakimine verdiği ifadeleri doğrulayıp doğrulamadığı sorulduğunda, başvuru ifadelerinin doğru olduğunu belirtmiştir. Başvurucuya, polise verdiği ifadeleri doğrulayıp doğrulamadığı sorulduğunda; başvuru, bazı bölümlerin kendi iradesine aykırı yazılmış olmasına rağmen, genel olarak ifadelerinin doğru olduğunu belirtmiştir. Başvurucunun avukatı, başvurucunun söylediklerine ekleyecek bir şeyi olmadığını belirtmiştir.

15. 31 Mart 2005 tarihinde yapılan duruşmada, ilk derece mahkemesi, başvurucunun kız kardeşini tanık sıfatıyla dinlemiştir. Diğer hususların yanı sıra, başvurucunun kız kardeşi, başvurucunun üç silahlı kişi tarafından tehdit edildiğini belirtmiştir. Duruşma sonunda, mahkeme, başvurucunun serbest bırakılmasına karar vermiştir.

16. 15 Ekim 2009 tarihinde İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, başvurucuyu PKK'ya yardım ve yataklık suçundan üç yıl dokuz ay ve patlayıcı madde bulundurmaktan iki yıl altı ay hapis cezasına çarptırmıştır. Başvurucunun ayrıca, PKK'ya patlayıcı madde temin etme suçu için 366 YTL para cezası ödemesine karar verilmiştir. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, başvurucuyu mahkum ederken; polise verdiği ifadelerin bir kısmına ve D.T.'nin polise verdiği ifadelere atıfta bulunmuştur. Mahkeme, D.T.'nin polise verdiği ayrıntılı ifadelere göre, 5 veya 6 Temmuz 2004'te - yani İstanbul'a gelişinden on ila on beş gün sonra - D. T.'nin başvuru ile temasa geçerek, o zamanlar kırsalda bulunan "Murat" kod adlı örgüt

üyesine kurye olarak gönderdiğini belirtmiştir. Başvurucu kırsala gitmiş ve sonrasında D.T. ile, “Murat” dan aldığı mektubu vermek ve başka bir sanık olan Ş.T.’den aldığı sekiz elektrikli fünüyeyi teslim etmek için bir araya gelmiştir. D.T. ifadesinin bu bölümünü yargılama esnasında doğrulamış ve ilk derece mahkemesi D.T.’nin cep telefonunda başvurunun telefon numarasının “Memiş” olarak kaydedildiğini saptamıştır. Ayrıca, mahkeme, Ş.T.’nin ofisinde elektrikli fünüye bulunduğunu kaydetmiştir.

Ardından, mahkeme, başvurunun polise verdiği ifadelerinin içeriğini değerlendirmeye başlamıştır. Başvurucu, yedi ya da sekiz yıldır D.T.’yi tanıdığını, 1998 ile 2007 yılları arasında D.T.’yi görmediğini belirtmiştir; ancak, D.T. bir gün başvurunun evine gelmiş ve başvurunun memleketine gideceğini öğrenmiştir. D.T. , Murat’ın gelip başvuru ziyarete edeceğini söylemiştir. Başvurucu ayrıca Murat’ın, köye gerilla üniforması ile geldiğini ve kendisine D.T. adına 300 milyon YTL verdiğini ve kendisine tanımadığı bir kişi tarafından bir sigara paketi verildiğini ve bu paketi, İstanbul’a varınca, kendisini buraya gönderen kişiye teslim etmesi gerektiği söylendiğini belirtmiştir. İlk derece mahkemesi ayrıca, başvurunun; Cumhuriyet savcısı önünde, polise verdiği ifadelerini kısmen kabul ettiğini kaydetmiştir. Mahkeme, başvurunun ifadesinin; D.T.’nin kendisini kurye olarak kırsala gönderdiğini ve köyde iken tanımadığı bir kişinin kendisine yukarıda bahsi geçen eşyaları D.T.’ye ileteceğini içeren bölümlerini reddettiğini kaydetmektedir. Duruşma tutanaklarına göre, başvuru, kendisine karşı yürütülen ceza tatbikatının geri kalanında da benzer açıklamalar yapmıştır.

Yargılama boyunca D.T. tarafından verilen ifadeler ışığında, başvurunun bunu destekleyen polis ifadeleri, bu olayla ilgili diğer ifadeleri, cep telefonu numaralarının kime ait olduğunu belirten polis raporları ve dava dosyasına bir bütün olarak bakıldığında; birinci derece mahkemesi, başvuru Murat ve D.T. arasında patlayıcı madde, para ve yazılı emirleri içeren bir notu taşımak suretiyle, kuryelik yaptığını tespit etmiştir.

17. 22 Aralık 2009 tarihinde başvuru, diğer hususların yanı sıra, polis ifadelerinin avukat bulunmaksızın alındığını ve mahkumiyetinin “tamamen” polis memurlarına verdiği ifadelerle dayandığını ileri sürerek, mahkeme kararına karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur.

18. 15 Haziran 2011 tarihinde Yargıtay, 169. madde uyarınca başvurunun PKK’ya yardım ve yataklık suçundan kaynaklı mahkumiyetini onamış; ancak, madde 264 § 2 uyarınca PKK’ya patlayıcı sağlama suçundan kaynaklanan mahkumiyetini bozmuştur. Dava, patlayıcı madde sağlama suçlamasıyla İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi’ne gönderilmiştir.

19. Buna müteakiben, 31 Ocak 2012 tarihinde, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, başvurunun zaten terör örgütüne yardım ve yataklık etme suçundan mahkum olması sebebiyle, başvurunun patlayıcı madde

sağlayıp sağlamadığının ayrıca incelenmeye gerek olmadığına karar vermiştir. Nihayetinde, başvuru sadece, PKK'ya yardım ve yataklık suçundan mahkum edilmiş ve üç yıl dokuz ay hapis cezasına çarptırılmıştır.

20. Bu yargılama, ne başvuru ne de savcı tarafından temyiz edilmemiş; böylece, kesinleşmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

21. İlgili zamanda yürürlükte olan ilgili iç hukuk ve avukata erişim hakkından feragat konusuyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'nin içtihadı, Ruşen Bayar v. Türkiye kararında (No. 253/08, § § 41-46, 19 Şubat 2019) bulunabilir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME'NİN 6. MADDESİNİN 1. FIKRASININ VE 3. FIKRASININ (C) BENDİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

22. Başvuru, gözaltındayken avukata erişim hakkının reddedildiğini ve mahkumiyetinin tamamıyla avukat bulunmaksızın alınan polis ifadelerine dayanması sebebiyle, adil bir yargılanmanın gerçekleşmediğini iddia etmektedir. Başvuru, ayrıca, susma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

23. Mahkeme, Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesi uyarınca şikayetin incelenmesine karar verir, maddenin ilgili kısımları şöyledir:

“1. 1. Herkes davasının,... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir...

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

...

(c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, re'sen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek

...”

24. Hükümet bu iddiaya itiraz etmiştir.

A. Kabul Edilebilirlik

25. Mahkeme, başvurunun Sözleşme'nin 35 § 3 (a) maddesi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka herhangi bir kabul

edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını tespit etmiştir. Dolayısıyla, başvuru kabul edilebilir bulunmalıdır.

B. Esas

1. Tarafların İddiaları

26. Başvurucu iddialarını yinelemiştir.

27. Hükümet bu iddiaya itiraz etmiştir. İlk olarak, bu davanın *Salduz v. Türkiye*'den ayırt edilebileceğini ([BD], No. 36391/02, İHAS 2008), başvurunun gözaltına alındığı sırada 3842 sayılı yasadan kaynaklanan herhangi bir kanuni kısıtlama bulunmadığını belirtmiştir. Bu nedenle, başvuru, polis tarafından sorgulanmasının başlangıcından itibaren bir avukatın yardımından yararlanmakta özgürdür. Ayrıca başvuru, polise ifade vermeden önce, susma hakkı ve adli yardıma erişim hakkı da dahil olmak üzere, tutukluların haklarını belirten bir form imzalamıştır. Ancak, başvuru bu hakların hiç birinden yararlanmayı tercih etmiş ve polise ifadelerini vermiştir. Hükümet, bu hususa ve *Kaytan (v. Türkiye, No. 27422/05, § 31, 15 Eylül 2015), Şedal (v. Türkiye (karar), No. 38802/08, 13 Mayıs 2014)* kararlarına dayanarak; Mahkeme'yi, bu şikayetin açıkça dayanaktan yoksun olması sebebiyle kabul edilemez bulmaya davet etmiştir.

28. Ayrıca Hükümet, başvuru polis gözetiminde iken kendisi ile ilgili olarak hazırlanan tıbbi raporların vücudunda herhangi bir kötü muamele ya da zorlama belirtisi içermediğini de vurgulamaktadır.

2. Mahkeme'nin değerlendirmesi

(a) Genel prensipler

29. Avukata erişim, susma hakkı, kişinin kendisi aleyhine tanıklık etmeme hakkı, adli yardım hakkından feragat etme ve bu hakların Sözleşme'nin 6. maddesi bakımından adil yargılamayla ilişkisi ile ilgili genel ilkeler şu yargılamalarda bulunabilir: *Simeonovi v. Bulgaristan* ([BD], No. 21980/04, §§ 110-20, 12 Mayıs 2017; ayrıca bkz. *Murtazaliyeva v. Rusya* [BD], No. 36658/05, § 117, 18 Aralık 2018, ve *Beuze v. Belçika* [BD], No. 71409/10, §§ 123-50, 9 Kasım 2018).

30. Mahkeme, Avukat desteğinin, sorgulamanın bu noktasında da aynı derecede öneme sahip olmasından dolayı, Mahkeme, bir avukattan adli yardım alma hakkının, alınan ifadelerin okunması ve şüphelinin bunları onaylaması ve imzalaması istendiğinde de dahil olmak üzere polis tarafından sorgulanmanın sonuna kadar geçerli olduğunu yinelemektedir. Polis tarafından sorgulanma sırasında avukatın varlığı ve aktif yardımı, diğer hususların yanı sıra, şüphelinin iradesine karşı çıkarak zorlama veya baskı yöntemleri yoluyla delillerin toplanmasını önleme ve şüpheli bir kişinin polis tarafından sorgulandığında konuşmayı veya sessiz kalmayı

seçme özgürlüğünü korumayı amaçlayan önemli bir usuli güvencedir (bkz. *Soytemiz v. Türkiye*, No. 57837/09, § 45, 27 Kasım 2018).

31. Mahkeme ayrıca yinelemektedir ki Sözleşme'nin 6. maddesinin ne lafzı ne de ruhu bir kişinin adil yargılanma kapsamında olan haklarından açıkça ya da zımni olarak kendi özgür iradesinden feragat etmesini engellemektedir. Bu durum aynı zamanda adli yardım hakkı için de geçerlidir. Bununla birlikte, Sözleşme amaçları için etkili olması durumunda, böyle bir feragat tartışmasız bir şekilde oluşturulmalı ve önemine uygun asgari önlemler alınmalıdır. Böyle bir feragatin açıkça olması gerekmez, ancak gönüllü bir şekilde, haktan haberdar olarak ve bilerek feragat edilmesi gerekmektedir. Bir sanığa, 6. madde uyarınca önemli bir haktan feragat etmesi sonucunda, zımnen, davranışlarının sonuçlarının ne olacağını makul bir şekilde öngörmüş olabileceği gösterilmelidir. Ayrıca, feragat herhangi bir önemli kamu yararına aykırı olmamalıdır (bkz. yukarıda belirtilen *Simeonovo*, § 115). Buradan da anlaşılacağı üzere, adil yargılanma kavramını oluşturan madde 6 § 3'te belirtilenler arasında temel bir hak olan avukata erişim hakkından feragat edilmesinin, yukarıdaki gerekliliklerle kesinlikle uyumlu olması gerekmektedir (bkz. , mutatis mutandis, *Murtazaliyeva v. Rusya* [BD], No.36658/05, § 118, 18 Aralık 2018).

32. Ayrıca, belirli bir etkenin, yargılamanın daha erken bir aşamasında yargılamanın adilliğinin değerlendirilmesini sağlayacak kadar belirleyici olabileceği göz ardı edilemezse de, Mahkeme, adil bir yargılamanın gerekliliklerine uygunluğun, her bir davada, yargılamanın bir bütün olarak gelişimi göz önünde bulundurularak ve belirli bir yönün veya belirli bir olayın ayrı bir değerlendirmesi temelinde olmaksızın incelenmesi gerektiğini yinelemektedir (bkz. *İbrahim ve Diğerleri v. Birleşik Krallık*, yukarıda anılan, § 251). Bu hususlar aynı zamanda adil yargılanma güvencelerinden feragat etmenin geçerliliği için de geçerlidir. Geçerli bir feragat teşkil eden husus, tek bir değişmez gerçeğin konusu olamaz; ancak, söz konusu davanın bireysel koşullarına bağlı olması gerekmektedir. (bkz. yukarıda anılan *Murtazaliyeva*, §§ 117-18).

(b) Bu ilkelerin mevcut davaya uygulanması

33. Mahkeme, bu davanın, başvurucunun avukata erişim hakkının kısıtlanmasının 3842 sayılı kanundan kaynaklandığı ve bu nedenle sistematik olduğu *Salduz v. Türkiye*' den ([BD], No. 36391/02, İHAS 2008) farklı olduğunu gözlemlemiştir. Başka bir deyişle, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin yetki alanına giren bir suç işlemekle suçlanan kişiler açısından, avukata erişim konusunda sistematik bir kısıtlamaya sebep olan 3842 sayılı kanunun değiştirildiği tarihten bu yana, polis nezareti sırasında başvuruçuların avukata erişim hakkı üzerinde bir kısıtlama bulunmamaktadır. Bu nedenle, 15 Temmuz 2003'ten itibaren, bu şüphelilerin talep etmeleri koşuluyla; polis, Cumhuriyet savcısı ve sulh

hakimine, ifadelerini verirken, avukata erişebilmeleri yasal olarak mümkün olmuştur.

34. Mahkeme önündeki hukuki sorun, başvurucunun, 7 Ağustos 2004 tarihinde polise ifade vermeden önce avukata erişim hakkından feragat edip etmediğidir; çünkü taraflar arasında, başvurucunun savcıya ve sulh hakimine ifade verirken bir avukat tarafından temsil edildiği tartışılmamaktadır. Bu nedenle, Mahkeme, başvurucunun feragatinin tartışmaya mahal vermeyecek nitelikte olup olmadığını, herhangi bir önemli kamu yararına karşı olup olmadığını ve önemine uygun asgari güvencelerin alınıp alınmadığını tespit etmelidir (bkz. yukarıda belirtilen *Simeonovi*, § 115 ve *Türk v. Türkiye*, No. 22744/07, § 45, 5 Eylül 2017).

(i) *Başvurucunun adli yardım hakkından feragat edip etmediği*

35. Mahkeme, başvurucunun 7 Ağustos 2004 tarihli polis beyan formunu imzaladığını, bu forma göre avukata erişim hakkının hatırlatıldığını, buna rağmen adli yardım istemeyi seçmediğini kaydetmektedir. Bu belgeye dayanan ve başvurucunun ceza takibatının sonraki aşamalarında polis ifadelerini büyük ölçüde kabul ettiğini belirten Hükümet; 7 Ağustos 2004'te, başvurucunun polise ifade verirken avukata erişim hakkından feragat ettiğini savunmuştur. Hükümetin görüşüne göre, bu argüman, başvuruyla ilgili tıbbi raporların kötü muamele belirtisi göstermediği gerçeğiyle daha da güçlenmiştir.

36. Bu bağlamda, Mahkeme, başvurucunun gözaltındayken imzaladığı belgelerin delil değeri konusunda dikkatli olunması gerektiğini yinelemektedir. Ancak, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki diğer birçok güvencede de olduğu gibi, bu imzalar güvenceler bakımından bir son teşkil etmez; davanın tüm koşulları ışığında Mahkeme tarafından incelenmelidir. Böylece, daha önce belirtilenlerden; Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında, geçerli bir feragat teşkil eden hususun, tek bir değişmez gerçeğin konusu olmayacağı anlaşılabilir; söz konusu davanın bireysel koşullarına bağlı olması gerekmektedir. (bkz. yukarıda belirtilen *Simeonovi*, § 113; yukarıda belirtilen, *İbrahim ve Diğerleri*, § § 250 51, İHAM 2016; ve *Ruşen Bayar v. Türkiye*, No. 253/08, § 121, 19 Şubat 2019).

37. Ayrıca Mahkeme, başvurucunun durumunun, *Ruşen Bayar v. Türkiye* (yukarıda anılan) davasındaki başvuruyla benzer olduğunu da gözlemlemektedir. Mahkeme, bu davada, diğer hususların yanı sıra, başvurucunun polis gözetiminde imzaladığı belgelere dayanarak, polise verdiği ifadelerin içeriğine öncelikle Cumhuriyet savcısı önünde ve daha sonra tüm işlemler boyunca itiraz ettiği göz önüne alındığında; Hükümetin, başvurucunun avukata erişim hakkından feragatinin geçerli olup olmadığını göstermekte başarısız olduğuna karar vermiştir (bkz. *Knox v. İtalya*, No. 76577/13, § 126, 24 Ocak 2019).

38. Mevcut davanın koşullarına dönüldüğünde; Mahkeme, başvurucunun (avukatı eşliğinde) savcıya, sulh hakimine ve ilk derece

mahkemesi önünde polise verdiği ifadelerin önemli kısımlarını tekrar ettiğini ancak polis ifadesindeki D.T.’nin kendisini kırsala kurye olarak gönderdiği hususunu bütün süreç boyunca sürekli olarak reddettiğini kaydetmektedir. Mevcut dava; başvuruçuların ceza davaları açılırken polis ifadeleri karşısında pozisyonlarını değiştirdikleri (yukarıda belirtilen) Gür ve Kaytan (§ 31, 15 Eylül 2015) davalarından ayırt edilebilir niteliktedir. Mahkeme görüşüne göre, başvuruçunun, daha sonra mahkumiyetinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan polis ifadelerinin bir bölümünü sağlam ve tutarlı bir şekilde reddetmesi; avukata erişim hakkından feragat etme durumun, bilerek ve tartışmaya mahal vermeyecek özelliklerini zayıflatmaktadır.

39. Ayrıca Mahkeme, başvuruçunun 9 Ağustos 2004 tarihinde gözaltına alınmasının sonunda kendisini muayene eden doktora, ilk fırsatta polis tarafından psikolojik baskıya maruz kaldığını söylemesine önem vermektedir. Mahkemenin görüşüne göre, bu, kendi başına kesin olmamakla birlikte, 7 Ağustos 2004’te polise ifade verirken başvuruçunun avukat hakkından kesin olarak feragat ettiği iddiasına şüphe uyandıran ve karşı çıkan bir başka etkidir.

40. Yukarıda belirtilenler göz önüne alındığında, Mahkeme; başvuruçunun 7 Ağustos 2004’teki beyan formunu imzalayarak, Sözleşme’nin 6. maddesi uyarınca haklarından tartışmasız bir şekilde, haberdar olarak ve bilerek feragat ettiğini saptayamadığını düşünmektedir (krş., yukarıda anılan, başvuruçunun avukatını polise ifade vermeden önce ve sonra gördüğü dava olan *Şedal*).

(ii) *Avukata erişimi kısıtlamak için “mücbir sebep ” bulunup bulunmadığı*

41. Mahkeme, “mücbir sebeplerle” avukata erişim hakkının kısıtlamasının sadece istisnai durumlarda gerçekleşebileceğini, geçici nitelikte olması gerektiğini ve davanın belirli koşullarının bireysel değerlendirmesine dayanması gerektiğini yinelemektedir (bkz. yukarıda belirtilen *Simeonovi*, § 129 ve yukarıda belirtilen *Beuze*, § 142).

42. Mahkeme, Hükümet’in başvuruçuyu 6 Ağustos – 9 Ağustos 2004 tarihleri arasında avukata erişiminin kısıtlanması için herhangi bir mücbir sebep sunmadığını ve bu süre zarfında polis nezaretinde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Mahkeme’nin bu görevi kendi hareketiyle yürütmesi ve başvuruçunun avukata erişim hakkını kısıtlamak için herhangi bir mücbir sebep bulunup bulunmadığını söz konusu olaylardan birkaç yıl sonra belirlemesi söz konusu değildir. Dahası, söz konusu zamanda yürürlükte olan iç mevzuat, polis tarafından gözaltına alınan şüpheliler bakımından böyle bir kısıtlama için herhangi bir neden sağlamadığından, mücbir bir sebep bulundurmamaktadır.

(iii) Takibatta adil yargılanmanın sağlanıp sağlanmadığı

43. The Court will now examine whether the overall fairness of the criminal proceedings against the applicant was prejudiced by the absence of a valid waiver of legal assistance when the applicant gave statements to the police and the subsequent admission by the trial court of those statements into evidence, evidence which was used to secure his conviction. Başvurucu polise ifade verirken, avukata erişim hakkını kısıtlamak için bir mücbir sebep olmadığından, Mahkeme adil yargılama değerlendirmesinde çok sıkı bir inceleme yapmalıdır (bkz. *Dimitar Mitev v. Bulgaristan*, No. 34779/09, § 71, 8 Mart 2018). Daha da önemlisi, istisnai olarak ve davanın özel koşullarında, yargılamanın adilliğinin neden hukuki tavsiyeye erişim kısıtlanmasıyla geri döndürülemez şekilde zayıflatılmadığını ikna edici bir şekilde gösterme mesuliyeti Hükümet'in üzerinde olacaktır. (bkz. yukarıda belirtilen *Beuze*, § 145; yukarıda anılan *Simeonovi*, § 132; ve yukarıda anılan *İbrahim ve Diğerleri*, § 265).

44. Mahkeme, işlemlerin bir bütün olarak adil olup olmadığını belirlerken, savunma haklarına saygı gösterilip gösterilmediğine (bkz. *Beuze*, yukarıda belirtilen, § 150; yukarıda belirtilen *Simeonovi*, § 120; ve *İbrahim ve Diğerleri*, yukarıda belirtilen, 274§, yargılama öncesi aşamadaki usule ilişkin kusurların ceza yargılamasının genel adilliği üzerindeki etkisini değerlendirirken kapsamlı olmayan unsurlar listesi için) ve özellikle de başvurucuya delillerin kabul edilebilirliğine ve gerçekliğine itiraz etme ve kullanımına karşı çıkma fırsatı verilip verilmediğine dikkat etmelidir (bkz. *Panovits v. Kıbrıs*, No. 4268/04, § 82, 11 Aralık 2008). Ayrıca, elde edilen delillerin güvenilirliği veya doğruluğu konusunda şüphe olup olmadığı da dahil olmak üzere, delillerin kalitesi dikkate alınmalıdır. Nitekim, delillerin güvenilirliğinin tartışıldığı durumlarda, delillerin kabul edilebilirliğini incelemek için hakkaniyete uygun prosedürlerin varlığı daha da büyük bir önem taşımaktadır (bkz. *Pavlenko v. Rusya*, No. 42371/02, § 116, 1 Nisan 2010).

45. Ayrıca, Mahkeme, başvurucunun ifadelerinin ve hukuki yardımdan feragat etmesinin gönüllü olup olmadığını ikna edici bir şekilde tespit etme görevinin ilk etapta birinci derece mahkemesinde olduğunu yinelemektedir (bkz. *Dvorski v. Hırvatistan* [BD], No. 25703/11, § 109, İHAM 2015 ve *Türk*, yukarıda belirtilen, § 53).

46. Bununla birlikte, ilk derece mahkemesi, başvurucunun avukat bulunmaksızın polise verdiği ifadelerin kabul edilebilirliği konusunda herhangi bir inceleme yapmamıştır. Yargıtay da, ki başvurucu adli yardım konusu burada ilk kez dile getirmiştir, 7 Ağustos 2004 tarihinde polise ifade verirken avukat hakkından feragat ettiği iddiasıyla veya bu ifadelerin kabul edilebilirliklerini incelemeyen mahkeme tarafından kullanılmasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme yapmamıştır (krş. *Saranchov v. Ukrayna*, No. 2308/06, § 47, 9 Haziran 2016). Bu tür bir değerlendirme yapılmadığı takdirde, Mahkeme, başvurucunun duruşma boyunca bir avukat tarafından

temsil edilmesine rağmen, delilin güvenilirliğine ve kullanımına anlamlı bir şekilde itiraz etme ve karşı çıkma fırsatına sahip olduğu sonucuna varamamıştır (krş. Sitnevskiy ve Chaykovskiy v. Ukrayna, No. 48016/06 ve 7817/07, § 131, 10 Kasım 2016). Dolayısıyla, Mahkeme, başvurunun şikayetinin ulusal mahkemelerden uygun bir yanıt almaması durumundan memnun değildir. Mahkeme, adli yardım konusunun değerlendirilmesine yönelik adil prosedürlerin önündeki davada mevcut olmadığını düşünmektedir (bkz. *Rodionov v. Rusya*, No. 9106/09, § 167 kısaca, 11 Aralık 2018).

47. Ayrıca, birinci derece mahkemesi; başvurucuyu, polise verdiği ifadelerle dayanarak, terör örgütüne yardım ve yataklık etmekten suçlu bulmuş ve nihayetinde üç yıl dokuz ay hapis cezasına çarptırmıştır. Mahkeme, başvurunun ve D.T'nin ifadeleri ışığında, başvurunun PKK için kurye olarak hareket ettiği hususu ceza davalarında itiraz ettiği bir nokta olduğunu tespit etmiştir. Bu durum birinci derece mahkemesinin gerekçeli kararından da anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Hükümet'in iddialarının aksine, başvuru, tüm işlemler boyunca polise verdiği ifadelerini yinelemiştir. Bu husus, savunma hakkına yönelik önyargıya neden olmuş ve ulusal mahkemeler tarafından da ele alınmamış ve telafi edilmemiştir. Dolayısıyla, başvurunun ifadeleri; mahkumiyetinin dayandığı delillerin ayrılmaz bir parçasını oluşturduğu göz ardı edilemez.

48. Bu çerçevede Mahkeme, yerel mahkemelerin; başvurucuyu 7 Ağustos 2004'te polise ifade verirken avukata erişim hakkından feragat ettiği iddia edilen koşulları incelememek ve başvurucuyu kurye olarak hareket etmek sebebinden dolayı suçlu bulurken, polis ifadelerinin bir parçası olmasına rağmen ceza davaları boyunca sürekli olarak inkar ettiği ve duruşmayı bir bütün olarak adil kılmadığı gerçeğine karşın gerekli usuli önlemleri almadan polis ifadelerini kullandığı sonucuna varmıştır (bkz. yukarıda anılan *Bayar*, § 135; *Bozkaya v. Türkiye*, No. 46661/09, § 53, 5 Eylül 2017; ve yukarıda anılan *Türk*, § 58).

49. Bu nedenlerle, Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

50. Son olarak, başvuru; yukarıda belirtilen maddeler ile birlikte, etkili bir iç hukuk yolunun bulunmaması sebebiyle, 13. madde altında şikayette bulunmuştur.

51. Mahkeme, bu şikayetlerin Sözleşme'nin 35. § § 3. ve 4. maddesi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle reddedilmesi gerektiğini tespit etmiştir (bkz. *Canşad ve Diğerleri v. Türkiye*, No.7851/05, § 70, 13 Mart 2018).

III. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

52. Sözleşme’nin 41. maddesi şöyledir:

“Mahkeme işbu Sözleşme veya Protokollerin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Taraf Devletin iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Zarar

53. Başvurucu manevi zarar bakımından 50.000 Avro (EUR) talep etmiştir.

54. Hükümet, talebin fahiş olduğunu ve daha önceki davalarda Mahkeme tarafından oluşturulmuş içtihatla uygun olmadığını ileri sürmüştür.

55. Manevi zarar ile ilgili olarak, Mahkeme, somut davada Sözleşme’nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin ihlal edilmesinin tespitinin yeterli adil tazmin teşkil ettiğini değerlendirmektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 311. maddesi uyarınca; Sözleşme’nin ihlali durumunda yerel yargılamaların yeniden açılması olasılığı göz önüne alınarak, Mahkeme bu başlık altında herhangi bir karar vermemektedir (bkz. yukarıda 29. paragrafta anılan Bayram Koç).

B. Maliyet ve Harcamalar

56. Başvurucu, Türkiye Barolar Birliği’nin ücret tarifesine atıfta bulunarak; Mahkeme önünde yapılan işlemler için katma değer vergisi dahil olmak üzere vekalet ücretini oluşturan 6915 Türk Lirası (yaklaşık 2699 Avro) talep etmiştir.

57. Ayrıca başvurucu, Mahkeme önünde yapılan işlemlerde kullanılan posta, tercüme ve kırtasiye masrafları için, , 600 TL (yaklaşık 259 Avro) talep etmiştir.

58. Hükümet, Mahkeme’yi; başvurunun, taleplerini destekleyecek hiçbir belge sunmaması sebebiyle, maliyet ve harcamalar altındaki taleplerini reddetmeye davet etmiştir.

59. Mahkeme, başka bir belge sunmaksızın; Barolar Birliği’nin Ücret Tarifi’ne atıfta bulunmanın, Mahkeme İç Tüzüğü’nün Kural 60 § 2 ve 3 ile uyumlu olabilmesi için yeterli olmadığını yinelemiştir. Bu gerekçeyle, Mahkeme; başvurunun, maliyet ve harcamalar başlığı altındaki taleplerini reddetmektedir. (bkz. *Hülya Ebru Demirel v. Türkiye*, No. 30733/08, § 61, 19 Haziran 2018).

Bu davada, Mahkeme, başvurunun, Türkiye Barolar Birliği’nin yasal temsilcisinin taleplerine ilişkin ücret tarifesine atıfta bulunmaktan başka bir harekette bulunmadığını ve herhangi bir destekleyici belge sunmadığını belirtmektedir.

BU GEREKÇELERLERLE, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurucunun polise ifade verirken avukata erişim hakkının geçerliliği ve bu durumu takiben ifadelerinin mahkeme tarafından mahkumiyete esas olarak kullanılması şikayetlerinin kabul edilebilir, geri kalan şikayetlerini kabul edilemez *ilan eder*;
2. Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin ihlal edildiğine *hükmeder*;
3. Bir ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun talep ettiği manevi tazminat için yeterli bir tatmin oluşturduğuna *hükmeder*;
4. Başvurucunun diğer adil tazmin taleplerini *reddeder*.

Mahkeme Kuralları Kural 77 §§ 2 ve 3 uyarınca İngilizce yazılmış ve 12 Mayıs 2020 tarihinde yazılı şekilde tebliğ edilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazışleri Müdürü

Ivana Jelić
Başkan